

Giriş

Manuel Castells dünyanın tanınmış sosyal bilimcilerindendir. Ünü, ömrü boyunca mesken tuttuğu akademik arenanın çok çok ötesine uzanmıştır. Siyasetçiler, şirket yöneticileri, işçi liderleri, sivil toplum örgütlerindeki eylemciler, gazeteciler ve her kesimden görüş oluşturmakla uğraşan herkes onun çalışmalarıyla ilgilenir. Kendisi, birçok akademik cemaatte yetkin bir isim olarak görülür, ayrıca Sosyal Bilimler Referans Dizini'nde de üst sıralarda yer alır. Ekim 2000'de *Observer* gazetesinin hazırladığı Britanya'daki etkili isimler listesinde, Barones Thatcher'ın ve iş çevrelerinden, siyaset dünyasından, medyadan birçok ismin önünde 139. sıradaydı. Doğrusu, hayatını California'da ve Katalonya'da geçiren biri için gerçekten de çok etkileyici bir sicil.

Kitaptaki kaynakçada da görüldüğü gibi, Manuel'in çalışmaları, sanayi yerleşimleri üzerine hazırladığı ve Paris bölgesindeki yüksek teknoloji şirketlerini incelediği doktora tezini epeyce aşmıştır. Aslında ekonomik coğrafyaya duyduğu ilgi, kariyeri boyunca sürmüştür.

Kendisinin de birinci söyleşide belirttiği gibi, memleketi İspanya'dan siyasi sürgün olarak ayrılmasıyla başlayan seyahatleriyle birlikte ilgi alanları da genişlemiştir.

Manuel'in ilgi alanının genişliği, onu ve çalışmalarını yakından tanımamız için birçok gerekçe bulunduğu anlamına geliyor. Manuel Castells, iş dünyasında çalışanlar tarafından ciddi biçimde takip edilen birkaç akademisyenden biridir; çünkü yeni enformasyon teknolojisini ayrıntılı bir biçimde analiz etmiştir. Katalan sendikaları tarafından 1999'da 1 Mayıs Toplumsal Düşünce Ödülü'ne layık bulunmuş olmasının da gösterdiği gibi, çalışmaları sendika liderlerinin düşüncelerini de etkilemiştir. İnternet üzerine yaptığı çalışmalardan dolayı aynı yıl Katalan Ticaret ve Sanayi Odası tarafından da ödüllendirilmiştir. Ender rastlanan bu çifte başarı, onun çalışmalarının özel bir yeri olduğunun göstergesidir.

Manuel'in toplumların nasıl işlediğine ve nasıl değiştiğine dair kavrayışının genişliği, çalışmalarının siyasetçileri de -çoğu sıkı bir okur değildir gerçi- ilgilendirdiği anlamına gelir. Siyasetçiler belki ona baktıklarında kayda değer bir siyasetçi olabilecekken hayatını onlarla yarışmama yönünde belirleyen birini görüyorlardır. Manuel'in bir anarşist ve solcu olarak geçirdiği gençlik yılları artık mazinin bir parçası. Savunduğu değerler anlamında o hâlâ inançlı bir yurttaş ve kendini bağımsız solda tanımlıyor. Ancak araştırmalarının ve analizlerinin siyaset tarafından çarpıtılmasına karşı çıkıyor. Şöyle diyor: "Hakikat kendi içinde devrimcidir; çünkü genel olarak insanları kendi hayatlarını ve dünyalarını anlamalarını sağlayacak bir kavrayışla donatır."

Onun daha az resmi siyaset biçimlerine verdiği önem, ilgi alanını genişlettiği gibi, çalışmalarına duyulan ilgiyi artırmıştır. Manuel sivil toplum örgütlerinin ve yurttaş örgütlenmelerinin önemini vurgulamıştır; *The City and the Grassroots* (1983) başlıklı çalışmasının teması budur. Çevre, kalkınma, insan hakları gibi alanlarda çalışan sivil toplum örgütlerinin bütün bir yerküreye yayıldığı dönemde de çalışmalarının kapsamını genişletmiştir. Manuel'in analizlerini paylaşımlar arasında beklenmedik kesimler de olmuştur. Bir keresinde Çeçenyalı bir Müslüman lider, Hollanda televizyonunun kendisine hangi saiklerle hareket ettiğini soran muhabirine *Enformasyon Çağı'nın* notlarla dolu bir cildini gösterip "İşte biz buna karşı savaşıyoruz!" demişti.

Müslüman lider Castells'in günümüz dünyasında çocukların sefaletine ilişkin analizini, en azından, kısmen kendi eylemlerinin gerekçesi olarak göstermişti.

Manuel'in geçmişte üniversitelerin sosyoloji, kent ve bölge planlama, Avrupa Araştırmaları, Latin Amerika Araştırmaları ve başka konulara odaklanmış bölümlerinde üst düzey görevler üstlenmiş olmasının da gösterdiği gibi, akademik dünyada da çalışmalarının takipçisi olan geniş bir kesim vardır. Sosyoloji, sosyal politika, siyasal iktisat, kent ve bölge planlama, coğrafya, iş dünyası ve ekonomi, bilim ve teknoloji araştırmaları, siyaset ve uluslararası ilişkiler onun bilgilendirici bir ışıkla aydınlattığı konular arasında yer alır. Manuel bu alanların her birine yeni bir kavrayış, yeni bakış açıları sunmuştur, bu da ona asıl akademik uzmanlık alanının dışında yer alan konulardan takipçiler kazandırmıştır.

Manuel entelektüel ilgisinin uzandığı alanlarda yaptığı bu çalışmaları 1990'larda, ona dünya çapında ün kazandıran büyük üçlemesi *Enformasyon Çağı*'nda bir araya getirdi. Üçleme çok geniş bir malzeme birikimi üzerine kuruludur. Kimlikle, feminizm ve çevrecilik de dahil toplumsal hareketlerle yakından ilgilenilmiştir. Teknoloji ve yenilikler, özellikle de internet hakkında sunulan tartışma, Manuel'in Silicon Vadisi ve dünyanın başka ileri teknoloji merkezlerinde sürdürdüğü sıkı araştırmalara dayanan, derinlikli bir tartışmadır. Üçleme, çok çeşitli bağlamlardaki toplumsal dönüşümlere, özellikle de Sovyetler Birliği'nin çöküşüne ilişkin ayrıntılı bir analizi de içermektedir. *Enformasyon Çağı*'nda sıklıkla insanlık durumunun çeşitli biçimleri üzerinde de durulmuştur. Siyaset, suç dünyası, kadınların ve çocukların statüsü, Afrika'nın geniş kesimlerinde sivil toplumun çöküşü, hepsi bu analizde ele alınmıştır. 2002'nin sonunda, iki cildinin ikinci basımı yapılan bu 1500 sayfalık üçleme, İngilizce'de 15 kez basılmış; Çince, Arapça ve Farsça dahil olmak üzere 20 dile çevrilmişti ya da çevrilme aşamasındaydı.

Enformasyon Çağı, Manuel'in çalışmalarının dünyanın birçok ülkesinde yeni okurlar bulmasını, birçok yeni çıkar grubu tarafından

izlenmesini sağladı. Okumakta olduğunuz yazar da, bu üçleme sayesinde kendisiyle tanışanlardan biridir. Uzun olsalar da, bu kitapları okumanın birçok kısa kitaba göre daha kolay olduğunu görmüştüm. Ayrıca düşüncelerimin çeperlerini, başka birçok iddialı çalışmadan çok daha fazla genişletmişlerdi. Kitapların en çekici özelliklerinden biri de, varılan sonuçların derin bir araştırmayla ve kanıtlarla desteklenmesiydi. Üçlemeyi devirdikten sonra, ilk olarak Manuel'in diğer çalışmalarıyla, ardından e-posta ve yüz yüze gerçekleştirdiğimiz söyleşiler sayesinde kendisiyle tanıştım.

Manuel *Enformasyon Çağı*'nı kaleme aldığı dönemde kendisine kanser teşhisi konmuştu. Üçlemeyi yazdığı sırada, kitabın nasıl eleştiriler alacağını görece kadar yaşayacağından kuşkuluydu. Şimdiyse, "Kitabım başarılı oldu ben de iyileştim ya, demektir ki yazmakla 15 yıl harcamışken bir o kadarını daha bu üçleme hakkında konferanslarda, seminerlerde konuşarak geçireceğim" diyor. Ne var ki Manuel'in tuttuğu yol aslında bu olmadı. Yeni teknolojiye ilişkin çalışmalarını derinleştirdi; 2001'de *The Internet Galaxy*, 2002'de de Pekka Himanen'le birlikte kaleme aldığı *The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model* yayımlandı. İkinci söyleşide de belirttiği üzere Finlandiya, Güney Afrika ve başka ülkelerde yüksek teknoloji ve ekonomik büyümeyle ilgili çalışmalara etkin bir katılım gösterdi. Ayrıca ilgi alanı genişledi, Müslüman Avrupa ve Rusya'nın Uzakdoğusu gibi çok farklı konuları da kapsar hale geldi. Rusya'nın Uzakdoğusu'na ilgisini büyük ölçüde Rus eşi Emma Kiselyova'ya borçlu olduğunu da teslim etmek gerek.

Manuel'in görüşlerine dünyanın her yerinde büyük bir talep var. Fakat o bir danışman ya da fütürolog değil. İlginç bulduğu, akademik ve sosyal ilgi alanlarını besleyen işlerle uğraşmayı tercih ediyor, iş dünyasından ve hükümetlerden sık sık teklifler alıyor olsa da para kazanmak derdinde değil. Daha da çekici bir yönü, gelecekte neler olacağına ilişkin fikir yürütmemesi. Bilakis, çalışmaları olaylara ilişkin sıkı, ampirik analizlere dayanıyor ve spekülasyondan ziyade derinlikli bir kavrayış sunuyor. Çalışmalarının köşe taşları, ayrıntılı saha araştır-

maları ve yoğun bir akademik bilgi birikimi. Manuel; Marx, Hegel, Descartes ve Weber gibi düşünürlerle kıyaslanmıştı. O bu tür kıyaslamaları şaşırtıcı bulsa da, analizi yoğun bir araştırmaya dayandığından Weber'le kıyaslanmak daha bir hoşuna gidiyor. Tepesini attıran şeylerden biri de, havaalanlarındaki kitapçılarda iş dünyasına hitap eden rafların sevgilisi, işkembe-i kübradan atan fütürologlarla kıyaslanmak.

Ayrıca Manuel'in analizi yalnızca teorik bir kavrayış meselesi de değil. Aksine Manuel, çalışmalarında derin bir kaygıyı, hatta kimi zaman da öfkeyi dile getiren siyasi bir hayvan: Bu sayfalarda çocukların sömürülmesiyle ve zengin dünyanın Afrika'nın sorunlarına kayıtsızlığıyla ilgili sorulara verdiği cevaplarda olduğu gibi. Save the Children ve Sınır Tanımayan Doktorlar gibi -anlattığı o zorlu dünyada sorunlara gerçek çözümler bulan örgütlerdir bunlar- örgütlerden övgüye bahsetmesi de, akademik değil insanca bir ilgiyi yansıtır.

Manuel siyasetçilere, siyasetçilerin amaçlarına kuşkuyla yaklaşıyor. Ama işleyen toplumların yetkin, yozlaşmamış siyasetçilere ve başka kamu görevlilerine gereksinimi olduğunda da ısrar ediyor. Önde gelen birçok siyasetçiyle yakın bağları var. Birlikte akademik çalışmalar yürüttüğü, Brezilya'nın eski devlet başkanı Fernando Henrique Cardoso gibi örneğin. Ayrıca Güney Afrika'da da ülkenin ve bölgenin teknolojik geleceğine yön vermekle görevli, Devlet Başkanı Thabo Mbeki başkanlığındaki bir komitenin de üyesi [ikinci söyleşiye bakınız].

Manuel'in çalışmalarının çapı, ölçeği okurlarda bu sayfalarda *Enformasyon Çağı*'nda ya da onun başka çalışmalarına ilişkin bir kılavuz arama hevesi uyandırabilir. Ama kitabın bu anlayışla okunmamasını umuyoruz. Aslında elinizdeki kitabın, daha ilerici başka amaçları var. Bunlardan biri, siyasi sistemler gibi önceki kitaplarının odak noktasında yer almayan bazı alanlarda Manuel'in analizlerini geliştirmek. Bir diğeriyse, hem onun internete duyduğu içten ilgiden hem de bu alandaki hızlı değişimlerden ötürü internetle ve genel olarak teknolojiyle ilgili çalışmalarının kapsamını genişletmek. Bir amacımız da Manuel'e teorik çalışmalarının pratik sonuçlarından bazılarını açıklamaya fırsatı vermek. Bu anlayışla, yorumların yanı sıra analizlere de yer

veren daha gevşek bir yaklaşımı benimsedik. Hayatı ve üzerinde iz bırakan olaylar ve kişiler hakkındaki birinci söyleşinin Manuel'in çalışmalarına ilgi duyan birçok kişiye yararlı olacağını da umuyoruz. Manuel'in akademik çalışmalarına ve değişen ilgi alanlarına ilişkin akademik analizlerin ve yorumların sayısı giderek artıyor. Çalışmalarının bölgesel düzeyde uygulamalarına yönelik ilgi de büyüyor. Latin Amerika'da küreselleşmeye ilişkin kendisiyle yapılan tartışmaları içeren bir kitap 2003'te yayımlanacak, Güney Afrika bağlamındaki çalışmalarına ilişkin bir kitap zaten mevcut. Okurların Manuel'in hayat hikâyesine, Paris 1968 olayları, Alain Touraine, Nicos Poulantzas ve Cardoso gibi farklı kişiliklerin onun üzerindeki etkisine ilişkin değerlendirmelerine de ilgi duyacağını umuyoruz.

Başlığının da belirttiği gibi, bu kitap bir dizi söyleşiden oluşuyor. Söyleşiler asgari düzeyde düzeltiden geçirilmiş, geliştikleri biçimde verilmeye çalışılmıştır. Kitabın büyük bölümü Manuel'in isim babalığını yaptığı "akışlar uzamı"nda e-posta yoluyla yazıldı. Ama sırasıyla kimlik ve siyasetle ilgili beşinci ve altıncı söyleşiler, "mekânlar uzamı"nda, daha açık bir deyişle Ocak 2002'de Barcelona'da gerçekleşti.

MARTIN INCE

Londra, Ekim 2002

martin.ince@britishlibrary.net